

Смокович М.І.,
доктор юридичних наук, заслужений юрист України,
суддя
Верховного Суду,
голова
Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду

УДК 351.74:342.922

DOI <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2021.1.8>

АДМІНІСТРАТИВНА ЮСТИЦІЯ ЯК ДОСТУПНИЙ ТА ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Конституцією України задекларовано ідею про те, що людина є найвищою соціальною цінністю суспільства, а діяльність держави спрямовується на реалізацію та захист її законних прав, свобод та інтересів. Так, статтею 3 Конституції України встановлено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

Європейський правовий простір, до якого прагне наша держава, зобов'язує не лише до встановлення світових стандартів демократичного розвитку суспільства, проголошення прав і свобод людини, але й до створення системи їх надійної реалізації, охорони та захисту. Безумовно, за останні роки зміни в суспільній свідомості значно вплинули на вимоги громадян до діяльності держави (згідно з Конституцією України), до утвердження і забезпечення їх прав і свобод (ч. 2 ст. 3).

Так, на думку судді Федерального адміністративного суду Мартіна Штайнкюлера, держава повинна і покликана активно захищати права людини: «Така точка зору набуває в нинішні часи, за яких ринки опановуються приватними монополіями та олігополіями, все більшої актуальності. Як правило, той, хто має владу – чи завдяки приналежності до панівної більшості, чи з огляду на те, що йому вдається реалізувати свої інтереси всупереч інтересам більшості (наприклад, завдяки фізичній або економічній перевазі), – не потребує прав людини. Тому права людини переважно діють на захист та на користь меншості та/або слабких. Вони спрямовуються проти тих сил, які внаслідок їх правового та/або фактичного владного становища спроможні визначати умови життя окремої особи (також проти її бажання)» [1, с. 34].

У ст. 1 Загальної декларації прав людини зазначається, що «всі люди народжуються вільни-

ми і рівними у своїй гідності і правах». Однак при цьому на конституційному рівні в Україні закріплено наявність у певних категорій осіб виняткових гарантій захисту прав; ідеться про принцип недоторканності посадових осіб як своєрідний узаконений виняток із загального принципу рівності прав і свобод громадян.

Доцільно вказати, що національне законодавство про права та свободи людини і громадянина відповідає високим міжнародно-правовим стандартам. У ньому закладена демократична концепція взаємовідносин людини і держави, за якої людина в Україні визнається найвищою соціальною цінністю, змінюються співвідношення і роль структурних елементів правового статусу громадянина, оскільки на перший план виходять не його обов'язки, а права і свободи.

Проте сьогодні сучасному правовому статусу громадян України притаманна слабка соціально-правова захищеність, недостатня гарантованість прав і свобод, відсутність необхідних забезпечувальних механізмів, тому гостро постає питання реальності здійснення та захисту прав людини та громадянина.

У п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод установлено право кожного на справедливий і публічний розгляд його справи з урахуванням принципів розумності строків вирішення наявного спору на засадах незалежності та неупередженості суддів національної судової системи.

Побудова України як правової й демократичної держави та входження її до Європейського Союзу передбачають наявність ефективного механізму захисту прав і свобод людини, одним з елементів якого є дійова й відповідальна система надійного судового захисту фізичних та юридичних осіб від порушень їх прав і законних інтересів, зокрема й із боку суб'єктів владних повноважень у сфері публічно-правових відносин.

До того ж забезпечення гарантій прав громадян у відносинах з адміністративними органами є обов'язком правової держави. Саме це й зумовило свого часу потребу у створенні адміністративної юстиції в Україні, яка, з одного боку, повинна захищати індивідуальні права, а з іншого – за допомогою єдиної судової практики забезпечувати законність діяльності органів публічної влади і сприяти зміцненню правопорядку в державі.

Якщо звернутися до історії, можна простежити, що в більшості країн адміністративна юстиція почала виникати ще в другій половині XIX століття. Звісно, у різних державах вона формувалася індивідуально (з урахуванням наявних соціальних умов і традицій), зазнаючи впливу усталених у той період теоретичних поглядів.

У нашій державі адміністративна юстиція є особливою галуззю правосуддя. Ознака «адміністративна» вказує як на наявність адміністративного елементу і в організації адміністративної юстиції (з погляду кадрового складу), і в порядку її функціонування (елементи адміністративного процесу), так і на характер справ, що вирішуються органами адміністративної юстиції (публічні спори).

Сам термін «адміністративна юстиція» є багатозначним, що зумовлено особливостями формування відповідного інституту в певних правових системах, де увагу акцентовано як на окремих ознаках цього явища, які є загальними для нього, так і на деяких особливостях, пов'язаних із характером правових систем.

Сутність адміністративної юстиції у її сучасному розумінні нерозривно пов'язана з філологічним тлумаченням складників цього феномену. Прикметник «адміністративна» (від лат. *administration* – «управління») означає певну належність до організаційної діяльності в галузі управління, тоді як «юстиція» (лат. *justitia* – «справедливість») є не чим іншим, як правосуддям; системою судових установ, їх діяльністю щодо здійснення правосуддя. Тобто в буквальному розумінні «адміністративна юстиція» – це «правосуддя, яке належить до управління».

У спеціальній літературі за юридичною природою та цільовим призначенням адміністративну юстицію розглядають як засіб: захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб від протиправних рішень, дій, бездіяльності суб'єктів владних повноважень; забезпечення верховенства права; забезпечення законності у сфері реалізації функцій виконавчої влади і місцевого

самоврядування; судового контролю законності актів органів публічної влади; вирішення специфічних спорів адміністративного характеру між громадянами і органами, що реалізують публічно-владні повноваження [2, с. 24].

Традиційно виділяють три основні тенденції в розумінні адміністративної юстиції. Перша – адміністративна юстиція – особливий порядок вирішення адміністративно-правових спорів судами та іншими спеціально вповноваженими державними органами [3, с. 47; 4, с. 218]. Вказаним терміном «адміністративна юстиція» охоплюється не лише судовий порядок розгляду адміністративно-правових спорів, а й адміністративний. Друга тенденція позиціонує адміністративну юстицію як самостійну галузь правосуддя, метою якого є вирішення судами спорів між громадянином і органом управління або між органами управління (так зване «адміністративне судочинство») [5, с. 27]. Третя тенденція розглядає адміністративну юстицію не тільки як особливий вид судочинства, а і як систему спеціалізованих судів (судових підрозділів), які здійснюють адміністративне судочинство [6]. Спільними для цих визначень є кілька загальних рис, які зводяться до такого. По-перше, для адміністративної юстиції характерне зарахування до її відання спорів, що виникають у сфері управління між фізичними чи юридичними особами, з одного боку, і адміністративними органами – з іншого. По-друге, юрисдикційним органом є орган, спеціально вповноважений на вирішення такої категорії спорів. В одних країнах цю роль відіграють цілком незалежні від органів виконавчої влади суди загальної юрисдикції, які поряд з адміністративними спорами вирішують й інші суперечки, в інших державах функції з розгляду адміністративних спорів покладаються на спеціальні адміністративні суди. Крім того, можливе використання як юрисдикційних органів спеціальних «квазісудів», що вирішують спори в межах конкретного відомства. По-третє, адміністративна юстиція припускає, що розгляд і вирішення адміністративних спорів відбувається з дотриманням судової процесуальної форми, причому може застосовуватися цивільно-процесуальна, адміністративно-процесуальна чи так звана «квазісудова» форми [7, с. 17].

Призначення адміністративної юстиції полягає в здійсненні тільки правового контролю, а не контролю за доцільністю управлінської діяльності. Адміністративно-правовий захист повинен бути судовим правовим, адже саме суди найбільше відповідають вимогам неза-

лежності та неупередженості, що ставлять-ся перед правозахисними органами. Завдяки створенню адміністративної юстиції повинно не тільки бути гарантоване зміцнення правопорядку у сфері управлінської діяльності, а й надано можливість окремому громадянину реалізовувати свої права шляхом оскарження неправомірних рішень, дій чи бездіяльності органів публічної влади.

Запровадження в Україні адміністративного судочинства й утворення адміністративних судів мало на меті гарантування права кожного оскаржувати в суді рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, що дозволить забезпечити реалізацію конституційного принципу відповідальності держави за свою діяльність перед людиною.

Метою запровадження в Україні адміністративного судочинства й утворення адміністративних судів було гарантування права кожного оскаржувати в суді рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, що забезпечує реалізацію конституційного принципу відповідальності держави за свою діяльність перед людиною.

Система судів адміністративного судочинства є унікальною гарантією реалізації захисту суб'єктивних публічних прав та інтересів фізичних осіб та юридичних осіб приватного та публічного права у їх взаємовідносинах та взаємодії з органами державної влади і місцевого самоврядування, а також з іншими публічно-владними інституціями.

Саме тому забезпечення ефективності функціонування системи адміністративних судів в Україні є одним із першорядних завдань адміністративної реформи публічного адміністрування, що визначають критерії успішності реалізації євроінтеграційних процесів, активізованих у 2014 році у зв'язку з підписанням Угоди про асоційоване членство України у Європейському Союзі.

На сьогоднішньому етапі реформування судової системи загалом та адміністративної юстиції зокрема доцільно підкреслити, що сучасна модель побудови судоустрою характеризується низкою позитивних ознак у контексті її ефективного функціонування щодо досягнення мети адміністративного судочинства – оптимального захисту прав, свобод та інтересів особи у юридично нерівних відносинах із суб'єктами владних повноважень.

Так, під час судової реформи, що триває, в Україні запроваджують докорінні зміни в розумінні системи судоустрою, визначенні складників правосуб'єктності суддів та порядку розгляду і вирішення публічно-правових спорів у порядку адміністративного судочинства. Зміни відбулися у правовому регулюванні принципів судоустрою держави, встановленні складників системи адміністративних судів та їх повноважень, порядку звернення до суду і процедур судового розгляду адміністративних справ, механізмі добору суддів, підставах і порядку застосування до них заходів дисциплінарної відповідальності, системі забезпечення діяльності судів і засад суддівського самоврядування.

В умовах активного реформування судової системи України питання правового статусу адміністративного суду набуло особливого значення, адже дозволяє не лише окреслити його роль у суспільних відносинах зі здійснення правосуддя, а й виявити слабкі та сильні сторони у нормативному врегулюванні його правового статусу та діяльності, що дозволяє покращити ефективність механізму захисту прав та охоронюваних законом інтересів фізичних та юридичних осіб у сфері вирішення публічно-правових спорів.

Крім того, наявний судовий механізм захисту, що здійснюється в межах адміністративного судочинства, дозволяє усунувати та попереджати зловживання з боку публічної влади, зокрема й державної, забезпечити право кожного на відновлення порушених прав із боку владних структур та державних органів. Підкреслимо, що ефективність механізму захисту прав людини, зокрема й судового захисту, є гарантією досягнення певної соціальної справедливості, виявом подолання негативних соціальних наслідків порушень прав і свобод людини та громадянина, кінцевою метою якого є власне забезпечення реальності таких прав.

Досвід багатьох європейських країн свідчить про те, що адміністративні суди є доступним і ефективним інструментом захисту прав, свобод та інтересів людини від порушень із боку органів державної влади та місцевого самоврядування, незважаючи на те, як вирішується питання про місце адміністративної юстиції в судовій системі. Вирішується це питання по-різному, а варіант належності адміністративної юстиції до єдиної системи судів, у якій найвищий судовий орган – Верховний суд, у низці країн дійсно є.

Звісно, не у всіх країнах світу захист прав, свобод та інтересів особи здійснюється судовими органами адміністративної юстиції. Наразі є декілька варіантів класифікації моделей адміністративної юстиції, що виникли та функціонують у світі. Залежно від різних критеріїв традиційно виділяють континентальну й англо-американську моделі, оскільки інші є похідними від них. Класичними представниками вищенаведених моделей адміністративної юстиції є Франція, Німеччина, Великобританія й Сполучені Штати Америки.

Так, адміністративна юстиція Франції є континентальною моделлю адміністративної юстиції в світі; це самостійна гілка влади правосуддя, мета якої – регулювати конфлікти між громадянами й органами державного управління або між самими органами і відомствами, а також ухвалювати рішення, що базуються на нормах адміністративного права [8, с. 196].

Особливістю цієї моделі є функціонування всередині виконавчої влади. Незалежність адміністративних судів тут досягається їх відокремленням від органів, які беруть безпосередню участь у державному управлінні.

Утім у Франції функціонують спеціалізовані судові установи адміністративної юстиції, які іноді здійснюють управлінську діяльність у формі правосуддя та піднаглядні в касаційному порядку Державній раді. До спеціалізованих адміністративних судів належать: Рахункова палата; дисциплінарні суди (як усередині адміністративної системи, так і за її межами); суди з питань соціального забезпечення, що займаються пенсіями й іншими виплатами. Вони створюються для більш кваліфікованого вирішення питань, пов'язаних із вузькою спеціалізацією службовців адміністрації, а також із метою залучення представників громадськості до участі в їх діяльності [9, с. 7].

Німецька модель, на відміну від французької, позбавлена впливу з боку органів виконавчої влади [10, с. 24]. При цьому однією з основоположних особливостей адміністративної юстиції Німеччини є наявність механізму обов'язкового позасудового вирішення публічно-правового спору. Таким чином, перш ніж подати скаргу до адміністративного суду, особа повинна використувувати можливість захисту свого права в порядку адміністративної ієрархії [10, с. 11].

Англо-американська модель адміністративної юстиції базується на рівності всіх посадових осіб перед судом і неприпустимості виведення чиновників із-під юрисдикції тих

самих судів, із якими мають справу й усі інші громадяни. Адміністративні спори між громадянами й органами публічного управління розглядають звичайні суди загальної юрисдикції. Водночас існують й органи, які виконують судові функції, хоч і мають вторинне (похідне) значення [11, с. 258].

Як слідує з назви вищенаведеної моделі адміністративної юстиції, її класичними представниками є Англія та США [9, с. 17–18]. Модель адміністративної юстиції США набагато складніша за англійську, хоч і схожа на неї, зважаючи на ще більшу кількість органів, які наділені повноваженнями у сфері вирішення публічно-правових спорів [11, с. 259].

На сучасному етапі розвитку нашої держави незалежність судової влади лише обростає реальними механізмами забезпечення. Безумовно, проблема охорони прав і свобод громадян від незаконних дій і рішень із боку суб'єктів владних повноважень завжди буде актуальною. Відносини, в яких одна сторона володіє владними повноваженнями, а інша – фізична або юридична особа, в основі мають певні суперечності, причиною яких є «перевага» на користь більш «сильної» сторони, яка має владні повноваження. Задля забезпечення рівності сторін у цьому разі потрібен особливий механізм захисту інтересів «слабшої» сторони правовідносин.

Одним із таких механізмів є адміністративне судочинство. Тому адміністративну юстицію варто розглядати як надзвичайно важливий процесуально-правовий інструмент у сфері повноцінного захисту конституційних прав, свобод і законних інтересів громадян.

За структурою модель адміністративної юстиції в Україні має відповідати німецькій моделі, за якою адміністративні суди становлять єдину (під'єднану до інших) судову систему, з касаційним судом, який не входить до складу Верховного Суду.

Доцільно нагадати, що свого часу виокремлення адміністративних судів із системи судів загальної юрисдикції мало істотне підґрунтя та спрямовувалося на вдосконалення вітчизняної системи судоустрою. Україна задекларувала своє прагнення до європейської інтеграції та приведення вітчизняного законодавства у відповідність до європейських норм і стандартів. На цьому наголошувала Європейська комісія «За демократію через право» (Венеціанська комісія) у Висновку щодо запропонованих Конституційною комісією змін до Конституції України у сфері правосуддя від 26.10.2015 р.

№ CDL–AD(2015)27, коли підтримала свою попередню позицію, яка передбачає існування системи спеціалізованих адміністративних судів, указавши на доцільність автономії системи адміністративних судів.

Загалом, незалежність судової влади та її рівноправність з іншими гілками державної влади є ознакою правової держави, в якій кожний громадянин має право на захист своїх прав і свобод незалежним судом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Штайнкюлер М. Захист прав людини та адміністративне судочинство. *Захист прав людини в адміністративному судочинстві: сучасний стан і перспективи розвитку в Україні*: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 10-річчю процесуальної діяльності адміністративних судів України (м. Київ, 1–2 жовтня 2015 року) / за заг. ред. О.М. Нечитайла. Київ : Ваіте, 2015.

2. Педько Ю. С. Становлення адміністративної юстиції в Україні : монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. 208 с.

3. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ : Укр. енциклопедія, 1998. Т. 1: А – Г. 672 с.

Смокович М.І. АДМІНІСТРАТИВНА ЮСТИЦІЯ ЯК ДОСТУПНИЙ ТА ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано адміністративну юстицію як доступний та ефективний інструмент захисту прав людини в Україні. Вказано, що в умовах активного реформування судової системи України питання правового статусу адміністративного суду набуло особливого значення, адже дозволяє не лише окреслити його роль у суспільних відносинах зі здійснення правосуддя, а й виявити слабкі та сильні сторони у нормативному врегулюванні його правового статусу та діяльності, що дозволяє покращити ефективність механізму захисту прав та охоронюваних законом інтересів фізичних та юридичних осіб у сфері вирішення публічно-правових спорів.

Підкреслено, що Конституцією України задекларовано ідею про те, що людина є найвищою соціальною цінністю суспільства, а діяльність держави спрямовується на реалізацію та захист її законних прав, свобод та інтересів. Так, ст. 3 Конституції України встановлено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

Європейський правовий простір, до якого прагне наша держава, зобов'язує не лише до встановлення світових стандартів демократичного розвитку суспільства, проголошення прав і свобод людини, а й до створення системи їх надійної реалізації, охорони та захисту. Безумовно, за останні роки зміни суспільної свідомості значно вплинули на вимоги громадян до діяльності держави (згідно з Конституцією України), до утвердження і забезпечення їх прав і свобод (ч. 2 ст. 3).

Крім того, наявний судовий механізм захисту, що здійснюється в межах адміністративного судочинства, дозволяє усувати та попереджати зловживання з боку публічної влади, зокрема й державної, забезпечити право кожного на відновлення порушених прав із боку владних структур та державних органів. Підкреслено, що ефективність механізму захисту прав людини, зокрема й судового захисту, є гарантією досягнення певної соціальної справедливості, виявом подолання негативних соціальних наслідків порушень прав і свобод людини та громадянина, кінцевою метою якого є забезпечення реальності таких прав.

Досвід багатьох європейських країн свідчить про те, що адміністративні суди є доступним і ефективним інструментом захисту прав, свобод та інтересів людини від порушень із боку органів державної влади та місцевого самоврядування, незважаючи на те, як вирішується питання про місце адміністративної юстиції в судовій системі. Вирішується це питання по-різному, а варіант належності адміністративної юстиції до єдиної системи судів, у якій найвищий судовий орган – Верховний суд, у низці країн дійсно є.

Констатовано, що, звісно, не у всіх країнах світу захист прав, свобод та інтересів особи здійснюється судовими органами адміністративної юстиції. Наразі є декілька варіантів класифікації моделей

4. Стефанюк В.С. Адміністративна юстиція як провідна форма судового захисту прав громадян. *Виконавча влада і адміністративне право* / за заг. ред. В.Б. Авер'янова. Київ : Вид. дім «Ін-Юре», 2002. 668 с.

5. Брэбан Г. Французское административное право / пер. с фр. С.В. Боботова. Москва : Прогресс, 1988. 488 с.

6. Кіреєв Д.В. Адміністративна юстиція: сучасні підходи до визначення. *Форум права*. 2012. № 33. С. 287–291. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012_3/12kdvpdv.pdf.

7. Адміністративна юстиція України: проблеми теорії і практики. *Настільна книга судді* : за заг. ред. О.М. Пасенюка. Київ : Істина, 2007. 608 с.

8. Ільков В.В. Розвиток системи адміністративного судочинства в Україні з урахуванням джерел права зарубіжних країн під час здійснення Конституційної реформи в Україні. *Право.ua*. 2015. № 3. С. 194–198.

9. Салищева Н.Г., Хаманева Н.Ю. Адміністративна юстиція и административное судопроизводство в Российской Федерации / Акад. правовой ун-т при Ин-те государства и права РАН. Москва, 2001. 67 с.

10. Муза О. Концептуальні аспекти української моделі інституту адміністративної юстиції в контексті зарубіжного досвіду. *Юридична Україна*. 2008. № 8. С. 23–28.

11. Адміністративне судочинство : підручник. Вид. 2, перероб. і допов. / За заг. ред. Т.О. Коломєць. Київ : Істина, 2011. 304 с.

адміністративної юстиції, що виникли та функціонують у світі. Залежно від різних критеріїв традиційно виділяють континентальну й англо-американську моделі, оскільки інші є похідними від них. Класичними представниками вищенаведених моделей адміністративної юстиції є Франція, Німеччина, Великобританія й Сполучені Штати Америки.

Ключові слова: адміністративна юстиція, права людини, соціальна цінність, правосуддя.

Smokovych M.I. ADMINISTRATIVE JUSTICE AS AN ACCESSIBLE AND EFFECTIVE TOOL FOR HUMAN RIGHTS PROTECTION IN UKRAINE

The article analyzes administrative justice as an accessible and effective tool for human rights protection in Ukraine. It is pointed out that in the conditions of active reform of the judicial system of Ukraine the issue of the legal status of the administrative court has become especially important, as it allows not only to outline its role in public relations of justice, but also to identify weaknesses and strengths in its legal status and activities. In turn, allows to improve the effectiveness of the mechanism of protection of the rights and legally protected interests of individuals and legal entities in the field of public law disputes.

It is emphasized that the Constitution of Ukraine declares the idea that man is the highest social value of society, and the activities of the state are aimed at the realization and protection of its legitimate rights, freedoms and interests. In particular, Article 3 of the Constitution of Ukraine stipulates that a person, his life and health, honor and dignity, inviolability and security are recognized in Ukraine as the highest social value. Human rights and freedoms and their guarantees determine the content and direction of the state.

The European legal space, to which our state aspires, obliges not only to establish world standards of democratic development of society, to proclaim human rights and freedoms, but also to create a system of their reliable implementation, protection and defense. Of course, in recent years, changes in public consciousness have significantly affected the demands of citizens to the activities of the state and, above all, in accordance with the Constitution of Ukraine, to establish and ensure their rights and freedoms (Part 2 of Article 3).

In addition, the existing judicial protection mechanism, which is carried out within the framework of administrative proceedings, allows to eliminate and prevent abuse by public authorities, in particular the state, to ensure the right of everyone to restore violated rights by government agencies and public authorities. It is emphasized that the effectiveness of the mechanism of human rights protection, including judicial protection, is a guarantee of achieving certain social justice, the manifestation of which is overcoming the negative social consequences of violations of human and civil rights and freedoms, the ultimate goal of which is to ensure the reality of such rights.

The experience of many European countries shows that administrative courts are an accessible and effective tool to protect human rights, freedoms and interests from violations by public authorities and local governments, regardless of how the issue of administrative justice in the judiciary is resolved. And this issue is resolved in different ways, and the option of administrative justice to belong to a single system of courts, in which the highest judicial body – the Supreme Court, in some countries does exist.

It is stated that, of course, not in all countries of the world the protection of the rights, freedoms and interests of the individual is carried out by the judicial bodies of administrative justice. Currently, there are several options for classifying the models of administrative justice that have emerged and function in the world. Depending on the different criteria, the continental and Anglo-American models are traditionally distinguished, as others are derived from them. The classic representatives of the above models of administrative justice are France, Germany, Great Britain and the United States of America.

Key words: administrative justice, human rights, social value, justice.